

UDK 81:81'25:001.4

Primož Vitez

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

primoz.vitez@guest.arnes.si

BESEDILNE IN TERMINOLOŠKE NOVOSTI V DRUGEM SLOVENSKEM PREVODU SAUSSURJEVE KNJIGE

Članek predstavlja konceptualne in besedilne motivacije, nato pa pojmovne rešitve, ki so pripeljale do izida novega prevoda Saussurjevega *Splošnega jezikoslovja* (1916). Gre za znanstveno besedilo, ki ni vplivalo le na razvoj sodobnega jezikoslovja, temveč je usmerilo analitično razmišljanje na vseh področjih humanistike in družboslovja. Prevajalka Saša Jerele se je v sodelovanju z uredniško ekipo posebej posvetila razčlembi terminoloških dihotomij, ki so v jedru Saussurjeve jezikoslovne misli. Ob upoštevanju prevodne tradicije se je naslonila na najnovejše interpretacije tega ključnega teksta, ki so se močno zgostile v desetletju pred stoto obletnico izida izvirnika (2006–2016). Uredniški in prevajalski razmislek, bistven za nastanek prevoda, najprej zadeva naslov besedila, nato pa zlasti temeljno dialektiko teoretičnih razmerij med jezikom (*langue*) in govorom (*parole*), označevalcem in označenim, sinhronijo in diahronijo ter ključna koncepta jezikovnega znaka in njegove arbitrarnosti.

Ključne besede: Ferdinand de Saussure, *Splošno jezikoslovje*, jezikoslovna terminologija, dihotomija, prevod znanstvenega besedila

The paper first presents conceptual and textual motivations and then translation solutions that inform a new Slovene edition of Saussure's *Cours de linguistique générale* (1916). This scientific text not only influenced the main directions in modern linguistics, but affected analytical thought in all areas of the humanities and social sciences. In collaboration with the editorial team, Saša Jerele, the translator, paid particular attention to the analysis of terminological dichotomies, the core of Saussure's linguistic ideas. Following translation traditions, she considered the latest interpretations of this key text, which was condensed in the decade before the centennial of the original (2006-2016). The editor's and translator's reflections focus especially on the text's title as well as the elementary dialectics of theoretical relations between language (*langue*) and speech (*parole*), signifier and signified, synchrony and diachrony, and the crucial concepts of the linguistic sign and its arbitrariness.

Keywords: Ferdinand de Saussure, *Course in General Linguistics*, linguistic terminology, dichotomy, translation of scientific text

»[L]ingvistika danes sploh ni več saussurovska, pa čeprav se še zmerom sklicujemo na Saussurovo ime. Vendar Saussurov poskus ostaja presenetljiv in občudovanja vreden. Lingviste prisili, da jim nič ni evidentno«

(Milner 2003: 39)

1 Novi prevod *Splošnega jezikoslovja*

V naravi jezikovne dejavnosti je, da sporazumevalni prijemi v kontinuirani rabi na najrazličnejših ravneh postanejo samodejni. Med jezikovnimi uporabniki se med govorjenjem redkokdo sprašuje, kako je izgovorjen ta in ta soglasnik, kako je tvorjena ta in ta skladenjska zveza, kako je izpeljana ta in ta množinska oblika samostalnika, pridevnika, glagola. Tudi na besedilni ravni stvari sčasoma postanejo samodejne. Tako je v zadnjih petih stoletjih postalo samoumevno, da Sveto pismo lahko beremo v slovenščini, v zadnjih dvajsetih pa, da tudi Saussurjevo knjigo študiramo v slovenskem prevodu. A ker se je v stoletjih razvijala slovenščina, obenem pa se je napredovala tudi teološka eksegeza, Dalmatinova *Biblija* ni ostala edini prevod krščanskih sakralnih besedil v slovenščini. Prav tako se je v zadnjih dvajsetih letih močno razmahnila interpretacija saussurjanskih osnov sodobnega jezikoslovja (mdr. Arrivé 2015, Fehr 2000, Forel, Robert 2017, Gasparov 2013, Normand 2000, Rastier 2015, Sofia 2017, Urbain 2016, Vincent 2017), še posebej v času obeleževanja stote obletnice (2016) izida *Cours de linguistique générale* (v nadaljevanju CLG), ključne knjige za usmerjanje razvoja znanstvene lingvistike dvajsetega in enaindvajsetega stoletja. Samoumevnost v recepciji in uporabi besedil je značilna za tiste jezikovne uporabnike, ki se po navadi ne posvečajo refleksiji tvorjenja in nastanka jezikovnih izdelkov, temveč jih uporabljajo tako, kot uporabljajo vsako jezikovno danost.

Kljub dejstvu, da uveljavljena besedila postanejo del jezikovne konvencije (Vitez 2019: 44) – ali pa prav zaradi tega – se tekstualno jezikoslovje, med drugim osredotoča na Saussurjevo trditev, da so nekatera načela tako očitna, »da nihče ni pomislil na to, da bi jih izrazil, bržkone zato, ker so se zdela preveč preprosta.« (Saussure 2018: 103) Ena od nalog lingvista je ta, da razmišlja, zakaj nekatera besedila postanejo konvencionalna in ali nemara kljub dejstvu, da se zdijo nedotakljiva, obstajajo razlogi, da bi ta besedila v zgodovinski razsežnosti svojega bivanja morala doživeti spremembo. Poleg novih spoznanj o nastanku, smislu in terminoloških izpeljavah Saussurjevega *Splošnega jezikoslovja* je ob odločitvi za novi slovenski prevod (Saussure 2018) francoskega izvirnika pomembno vlogo odigralo tudi nekaj pragmatičnih dejstev: po eni strani je bil prvi prevod, *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*, ob razmeroma nizki nakladi hitro razprodan in ga je danes skoraj nemogoče dobiti tudi v antikvariatih, po drugi pa je bilo zaznati, da Saussurjev tekst pogosto manjka v bibliografijah najsodobnejšega slovenskega jezikoslovja. Novi prevod je prinesel motiv za posodobljeno analizo izvirnika, ki je bistven postopek v nastajanju prevoda in novih prevodnih rešitev, obenem pa priložnost, da slovenski humanisti in družboslovci na novo premislijo izvore svojih raziskovalnih in študijskih interesov.

V nadaljevanju so najprej predstavljena analitična stališča, ki izhajajo iz branja izvirnega besedila, nato pa razčlenjujemo pogloblitve besedilne, jezikovne in terminološke posebnosti novega slovenskega prevoda.

2 Nastanek izvirnika

Geneza *Splošnega jezikoslovja* zadeva bistvo odnosa med govorom in pisanjem. Saussure je avtor skupno kakih šeststo strani pisnih besedil (člankov, povzetkov, poročil, zapiskov ipd.), vendar pa vsebine svojih predavanj iz splošnega jezikoslovja ni nameraval izoblikovati v knjigo. Morda bi to kdaj storil, vendar tega ni mogoče predvidevati, ker je 22. februarja 1913 umrl. Poleg tega je profesor v zadnjih desetih letih življenja objavljial vse manj. Da je ta knjiga nastala, sta morala profesorjeva mlajša kolega zbrati zapiske iz treh semestralnih sklopov predavanj, jih sistematično urediti in na njihovi podlagi redigirati primerno razčlenjen tekst. Bally in Sechehaye nista prisostvovala Saussurjevemu predavanjem. Poleg nekaterih drugih sta pridobila tudi zapiske svojega kolega Alberta Riedlingerja, ki je Saussurja poslušal, ni pa sodeloval pri redakciji pisnega besedila. Poskusila sta delati tudi po fragmentih profesorjevih pisnih osnutkov, pozneje objavljenih v Saussure (2002), vendar iz njih po njunih besedah (*Predgovor*) ni bilo mogoče sestaviti celotnega besedila. O genezi CLG obširno in poglobljeno piše Sofia (2015).

Formulacije, ki jih beremo v *Splošnem jezikoslovju*, so torej delo dveh Saussurjevih naslednikov, ki sta njegove besede najprej povzemala po zapiskih (te sta zbrala od različnih slušateljev) in redkih pisnih predavateljskih skicah, nato pa vse skupaj še enkrat interpretirala v integralnem besedilu. Razlika med govornim kot časovnim jezikovnim medijem in pisanjem kot prostorsko izpeljavo jezikovnega izraza je v produkcijskem smislu bistvena. Predavatelj ni zmeraj enako razpoložen niti vselej optimalno zbran; njegovo govorno izvajanje je samo po sebi podvrženo specifičnim tvorbenim zakonitostim govora, učinek izgovorjenega je pogosto odmerjen s premolki, prozodičnimi odenki, ponavljanjem in formalno redundanco; po vsebinski plati je predavanje pogosto opremljeno z zastranitvami, ki imajo v govoru prav tako svojo narativno vlogo. Nasprotno pisni znanstveni tekst favorizira skladenjsko fluidnost in vsebinsko zgoščenost, sintetičnost izraza, rigorozno razčlemba in besedilno organizacijo, ki v nobenem primeru ne more podati dobesednega prenosa govora, ker bi zapisovalec s tem tvegal motečo neberljivost pisnega besedila. Naloga tistega, ki skuša analitično govorno intervencijo prevesti v pisni medij, je zahtevna in terja večšega poslušalca, bralca in pisca, ki bo sposoben celostnega razumevanja in nato preciznega zapisovanja. Toliko bolj, če gre za celo serijo govornih posegov, razpršeno v štiri ali pet let predavanj z daljšimi premori: v tem primeru mora biti kontinuiteta spremljanja profesorjevega govora podprta s težnjo po verodostojni koherentnosti zelo raznorodnih predavateljskih intervencij – in v Saussurjevem primeru po jasnosti pri razvozlavanju različno kakovostnih zapiskov. Kakor koli obrnemo: odgovornost za ustrezen povzetek in pisno interpretacijo Saussurjeve teorije nosita Charles Bally in Albert Sechehaye. Njuno delo je v grobem primerljivo s filološko metodo tekstovne rekonstrukcije, kakršno je uporabljalo historično jezikoslovje pri predvidevanju razvoja posameznih jezikovnih sistemov. Umevanje splošnega jezikoslovja, kakor ga je odpredaval veliki ženevski lingvist, je torej v mnogočem odvisno od njune interpretacije, s tem pa v bistvu od zaupanja v smiselno delo piscev. Danes ne bi vedeli, kaj je govoril Saussure, če Bally in Sechehaye po njegovih besedah ne bi napisala knjige CLG. Ostaja pa dejstvo, da bi Saussure, če bi sam napisal svojo knjigo (pa je ni), besedilo zanesljivo oblikoval drugače,

kot sta ga njegova mlajša kolega. To velja tako za celotno organizacijo teksta kot za posamične formulacije teoretskih izpeljav in narativnih postopkov. Glede na nekatere bolj ali manj prezrte poteze v tekstu je mogoče sklepati, da umevanje Saussurjeve jezikoslovne teorije, kakor se je pokazalo v njeni poznejši recepciji, ni zmeraj upoštevalo vseh razsežnosti Saussurjeve misli.

Uspeh Saussurjeve jezikoslovne teorije je pripisati zlasti razvidnosti dualnih¹ konceptov, ki tvorijo jedro njenega spoznavnega postopka, četudi se lahko zdi, da so njihove teoretske izpeljave mestoma poenostavljene. Te poenostavitve so bile zanesljivo produktivne v šolski predavateljski rabi, vendar jih Saussure v svojem govornem izvajanju glede na pričevanja slušateljev ni uporabljal kot končne rešitve zastavljenih problemov, temveč jih je sproti problematiziral in jih puščal odprte k nadaljnjim premislekom. Nasprotno pa fiksnost pisnega besedila mestoma ustvarja občutek, da ponujene dihotomije zapirajo Saussurjev miselni sistem. Prav zato so bile te dualne sheme v poznejših odzivih na ženevsko lingvistično šolo pogosto deležne kritike s strani jezikoslovcev (mdr. Benveniste 1988, Eco 1992), ki so Saussurjevo teorijo nadgrajevali, dopolnjevali ali pa se od nje na ta ali oni način distancirali. Analiza univerzalnih jezikovnih pojavov in njihovih temeljnih lastnosti je po Saussurju nenehno utemeljena na dvojnem pogledu: enemu opazovanemu pojavu je sistematično zoperstavljen drugi, ki funkcionira kot kontrast prvega, vendar oba obstajata le, kolikor bivata v vzajemnosti. Stvar metodološke odločitve je, kateremu od obeh ločenih pojavov bo raziskovalec namenil svojo analitično pozornost.² Vendarle drži, da je mišljenje v okviru konceptualnih dihotomij Saussurja pripeljalo do ključnih distinkcij, s pomočjo katerih, najsplošneje rečeno, reprezentativne forme ločuje od njihove rabe. Nasploh je bilo Saussurjevo prepričanje, skoraj mimogrede navrženo kot aforizem, da je »pogosto precej lažje odkriti resnico, kot pa jo umestiti, kakor je treba in kakor ji gre«. (2018: 101)

3 Problem govora

V analizi človekove jezikovno-sporazumevalne dejavnosti je Saussure na podlagi formalnih raziskav zgodovine indoevropskih jezikov prišel do prve znamenite terminološke dihotomije, v kateri je *jezik* (fr. *langue*) konceptualno in načelno ločen od *govora* (fr. *parole*). Takšna teoretska izpeljava opredeljuje *langue* kot sistem, v katerem posamezne jezikovne enote in podsistemi, sestavljeni iz teh enot, stopajo v odnose in tvorijo podlago za komunikacijsko zmožnost, ki jo govorniki vsakokrat sproti realizirajo kot *parole*. V tej terminološki shemi nastopi jezik (in ne govor) kot ekskluzivni predmet

¹ Saussurjev binarni pristop za humanistiko in družboslovje pomeni preskok iz tradicionalnih trinarnih shem. Te so človeško sporazumevalno dejavnost od antike naprej povezovale s triado *inventio/dispositio/locutio*, v kartezijanskem racionalizmu pa še z razmerjem med *conception/jugement/raisonnement*.

² V nadaljevanju diskusije o metodološkem prvenstvu v jezikoslovju poroča Chomsky (2000: 72) o svoji debati s Searlom. Tudi tadva sta ubrala metaforično pot k razjasnitvi vprašanja: Searle je prepričan, da srčni kirurg vsekakor mora do potankosti poznati ustroj in delovanje srčne mišice in žil, da pa je to znanje pridobljeno in osmišljeno zato, ker je kirurgov izvirni namen rešiti pacientovo življenje.

sinhrono oziroma statične jezikoslovne analize. *Splošno jezikoslovje* se konča s trditvijo,³ da je jezik (langue) »edini in resnični predmet jezikoslovja«, ker ga »proučujemo v njem samem in zaradi njega samega«. Ta generalni sklep teksta je rdeča nit vseh poznejših interpretacij, ki so za nekaj časa zamejile teoretski domet Saussurjevega teksta, še posebej strogo pa je določil metodološko usmeritev strukturalnega jezikoslovja. Posledica ekskluzivnosti te trditve (tekst nekaj vrstic višje dejansko govori o »negativnem nauku«) je predvsem ta, da se strukturalno jezikoslovje, ki se nanjo sklicuje, izključno posveča opisovanju stabilnosti jezikovnih sistemov, to pa pomeni, da iz svojih jezikoslovnih analiz izključuje vse kontekstualne prvine, ki sicer – kot vemo iz vsakršne jezikovne izkušnje – bistveno zaznamujejo sleherno jezikovno dejavnost. Sistemsko jezikoslovje kot sinhrona analiza slovnice in njihovih morebitnih strukturalnih univerzalij se s tem ograjuje od sporazumevalnih dejavnikov, v okviru katerih se sistemske strukture udeležujejo vsakokrat, ko govorec tvori jezikovno sporočilo.

Stvar je toliko bolj paradokсна, ker Bally in Sechehaye v predgovoru k prvi izdaji *Splošnega jezikoslovja* – ko govorita o nekaterih vsebinskih pomanjkljivostih knjige, na primer odsotnosti semantike – sama navedeta tole: »Nimava občutka, da bi te vrzeli škodovala splošni arhitekturi. Odsotnost 'jezikoslovja govora' je bolj občutna. Obljubil jo je slušateljem tretjega cikla predavanj in v nadaljnjih ciklih bi prav gotovo dobila častno mesto; a še predobro vemo, zakaj te obljube ni mogel izpolniti.« Če bi Saussure živel dlje, bi svojo jezikoslovno teorijo dopolnil z analizo *parole*, to pa pomeni, da bi njegova teorija spregovorila tudi o govoru, torej o tisti jezikovni stvarnosti, ki se oblikuje v realnih sporazumevalnih situacijah in ki jo CLG – ko jo primerja s statusom jezikovnega sistema – opisuje kot »skupek raznorodnih stvari brez medsebojne povezave«. Še več, v poročilu, ki ga je Saussure napisal ob odprtju katedre za stilistiko na ženevski univerzi (prevzel jo je prav Bally), stoji tole: »Jezikoslovje je sestavljeno iz dveh delov: prvi je bližji jeziku, pasivnemu skladišču, drugi pa je bližji govoru, dejavni sili in resničnemu izvoru pojavov, ki jih je pozneje postopoma opaziti v drugem delu govorice.« (Saussure 2002: 272) Strukturalistični pogled na Saussurjevo teorijo – da je edino pravo jezikoslovje sistemsko – je torej na nenavaden način določen z nesrečno okoliščino, da je njen avtor umrl tako zgodaj. Vrzal po imenu »jezikoslovje govora« je tako šele slabih petdeset let po izidu CLG zapolnil Benveniste, ki velja za enega od začetnikov kontekstualne lingvistike.

³ Arrivé (2015) po nekaterih izvornih indicijah sklepa, da je ta domnevno ključna trditev CLG apokrif, ki naj ga Saussure ne bi izrekel v tej obliki, marveč je avtorsko delo obeh zapisovalcev. Kljub temu je strukturalizem tej sklepnici formulaciji podelil kanonsko razsežnost in sporazumevalnim kontekstom odvzel analitično veljavo. Tudi na tem mestu se odpira delikatno vprašanje razmerja med izvornimi vsebinami profesorjevega govora in smislom grafičnega zapisa njegovih predavanj.

Eksplicitno metodološko ločevanje jezika od govora⁴ je ena od tistih poenostavitev, ki se jih je zavedal že Saussure sam, ko je – kot navajata avtorja zapisa njegovih predavanj – dvomil o tem, da bi delovanje jezika lahko zadovoljivo opisali jezikoslovci sami. Jezikovni dejavnosti je v *Splošnem jezikoslovju* pripisana dvojna funkcija. Po eni strani deluje na individualni ravni (*govor*), ker vsak posameznik zase oblikuje svojo jezikovno stvarnost, po drugi strani pa je *jezik* družbeno dejstvo, ker poznavanje jezikovnega sistema vsem posameznikom omogoča, da stopajo v sporazumevalne odnose z drugimi posamezniki.

V dvajsetem stoletju se je iz Saussurjevega koncepta razlikovanja med jezikom in govorom razvila cela vrsta humanističnih, družboslovnih in antropoloških dihotomij, ki temeljijo na podobnem razločevanju forme in njenih stvarnih aktualizacij: izraz/vsebina (Hjelmslev), kompetenca/performance (Chomsky), moda/obleka (Barthes), kod/sporočilo (Jakobson), recept/juha (Greimas), zbirka/eksponat (Baudrillard), koncept/izdelek (Floch), vse do najsplošnejših, kakršne so slovnica/poved, konvencija/intervencija, pravopis/pisanje, norma/raba, načrt/stavba, partitura/izvedba, navsezadnje tudi družbeno/individualno, zakon/dejanje, monument/dogodek itd.

4 Statično in dinamično jezikoslovje

Saussure je v odprti formi svojih predavanj pogosto ponavljal, da si oba pristopa, statični (sistemski) in dinamični (evolutivni), zaslužita znanstveno pozornost, da pa vsak od njiju terja specifično metodologijo. V prvih (in žal edinih) treh ciklih predmeta *Splošno jezikoslovje* si je Saussure prizadeval za opis jezikovnih univerzalij in razčlenbo statičnega jezikoslovja. S tem je tudi pri obeh zapisovalcih njegovih besed ustvaril vtis, da je ta jezikoslovni segment edini, ki je vreden sistematične znanstvene obravnave. Nova dihotomija razmerja med diahronim in sinhronim jezikoslovjem je torej manj enoznačna, kot so jo pozneje razumeli njeni interpreti, zlasti strukturalisti in generativisti. Saussure je že sam opozarjal, da tudi ta pojmovni par ni sestavljen iz izključujočih se terminov in da je torej tudi jezikoslovni pristop zaznamovan z aspektualno dvojnostjo, v kateri en pogled omogoča drugega in obratno. In res je vsakršno veljavno stanje jezikovnega sistema mogoče razumeti le kot eno od etap v razvoju sistema, celoten razvoj pa kot zgodovinsko zaporedje poenotenih stanj.

⁴ Labov (1972: 185–186) iz tega terminološkega para splete sociolingvistično zanko, ki jo poimenuje »Saussurjev paradoks«: »Če res vsakdo pozna strukturo jezika in če je struktura jezika res 'slovnici sistem, ki virtualno obstaja v vsakih možganih', potem se jezikoslovec v zvezi s tem lahko nasloni na pričevanje prvega, ki pride mimo, konec koncev tudi nase. Po drugi strani pa je jezikovna dejstva mogoče raziskovati le tako, da posameznike proučujemo takrat, ko jezik uporabljajo. Odtod Saussurjev paradoks: družbeni vidik jezika opazujemo samo pri posameznikih, posamezne jezikovne rabe pa je mogoče opazovati le, kadar delujejo v družbenem kontekstu.« (prev. P. V.) Ob tem velja opozoriti še na kočljivo vprašanje, v kolikšni meri lingvistova lastna jezikovna izkušnja vpliva na njegovo metajezikovno znanstveno delo. Kakor za vsakega govorca tudi za jezikoslovca velja, da je njegova osebnost pogojena z individualno jezikovno rabo, pri čemer je jasno, da jezikoslovec pri svojem delu skuša objektivizirati pogled na tisto, kar temeljno določa tudi njega samega – kot govorca in opazovalca v eni osebi. Cilj strukturalistične težnje k objektivizaciji opazovanja je poimenovan »oddaljeni pogled« in je razčlenjen v Lévi-Strauss (1985).

Ena od avtorskih kvalitiet Saussurjeve jezikoslovne teorije je narativni pristop, v katerem je avtor metaforiziral⁵ svoje koncepte in jih – pač v funkciji govornega nastopanja – s primerjavami iz vsakdanjega izkustva približeval študentom. Razmerje med časovnim razvojem jezikovnega sistema in njegovimi aktualnostmi je ponazarjal s podobami, kakršna je na primer slika prereza rastlinskega stebela, pri čemer je mesto prereza le odslikava določenega stanja v rasti celotnega stebela. Njegova najodmevnejša teoretska metafora je primerjava ustroja in delovanja jezikovnega sistema s pravili in potekom šahovske partije: da bi razumeli določeno stanje na šahovnici (torej etapo v poteku partije), nam ni treba poznati dotlejšnjega razvoja partije. Prav tako se določenega jezikovnega sistema lahko naučimo, ne da bi nam bilo treba vedeti, kako se je sistem razvijal v času. Da lahko partijo odigrata, morata oba šahovska partnerja poznati osnovna pravila igre, ta pa so dovolj preprosta, da šah lahko igra kdorkoli, ki se z njimi vsaj na hitro seznaní. Če pa hočeta šahista igrati na določeni kakovostni ravni, mora biti zelo solidno tudi njuno poznavanje možnih potekov igre in sposobnost predvidevanja novih situacij na šahovnic nekaj potez vnaprej. Če gre za izredno izurjena šahista, lahko igrata, denimo, za naslov svetovnega prvaka: v tem primeru bo njuna šahovska kompetenca vrhunska in bo vključevala tudi podrobno poznavanje zgodovine šaha.

5 Dvojnost jezikovnega znaka

Tretje močno oporišče Saussurjeve jezikoslovne teorije je analiza narave jezikovnega znaka. V smislu dualnega principa, ki uravnava bivanje vsakega jezikovnega pojava, je znak pojasnjen kot pomenška enota z nedeljivo dvojno naravo. Jezikovni znak je produkt delovanja dveh pomenotvornih sfer, namreč *označevalca (signifiant)* – tistega, kar pomeni – in *označenega (signifié)*, torej tistega, kar je pomenjeno. Saussure je tudi dvojno naravo jezikovnega znaka ponazoril z metaforo, namreč s podobo lista papirja, katerega ustroj si je nemogoče predstavljati brez sprednje in zadnje strani. Ta primerjava je – za razliko od tistih, ki govorijo o časovnih razsežnostih jezikovnega sistema – manj izčrpna, ker govori le o nedeljivem soobstoju obojega, ne pojasni pa ničesar o razmerju med označevalcem in označenim.

Med najvplivnejše Saussurjeve teoretske inovacije sodi prav pojasnilo, da je za obstoj jezikovnega znaka bistven *odnos* med označenim in označevalcem, torej relacija med izvorom in nosilcem pomena. Jezik ne more biti snovna imitacija sveta, o katerem govori, ker je njegova substanca omejena z akustičnimi ali grafičnimi sredstvi. Zato je od jezika nemogoče pričakovati, da bo jezikovni označevalec »konj« posnemal snovno podobo mentalne reprezentacije tovrstne živali. Odnos med označenim in označevalcem je torej po Saussurju *arbitraren*, kar pomeni, da gre za dve snovni identiteti in da med njima ni mogoče potegniti substančnega enačaja. S tem načelom Saussure tako rekoč mimogrede razloži poglobitveni razlog, zakaj med posameznimi jeziki obstajajo tako pomembne razlike, da se je tujih jezikov treba učiti posebej. Če ta odnos ne bi bil

⁵ Odnos med jezikom in govorom je med drugim pojasnil z razmerjem med partituro glasbene skladbe in njeno izvedbo, pri čemer mnogovrstnost in raznolikost možnih izvedb praviloma nima vpliva na ustroj notne predloge.

arbitraren⁶ in posameznim jezikovnim sistemom kot specifičnim vizijam nejezikovne stvarnosti ne bi omogočal, da sami izoblikujejo svojo akustično konvencijo, potem bi za vsak koncept sistematično obstajala le ena označevalna rešitev. Iz izkušnje pa vemo, da je »konj« tako označen le v maloštevilnih jezikih in da je v drugih ta miselni koncept zvočno in grafično upomenjen povsem drugače, denimo kot Pferd, cheval, caballo, horse, paard itd.

Jezikovni označevalec, tako Saussure, ni motiviran s snovnimi lastnostmi označenega, temveč ga jezik izoblikuje na podlagi dogovora (konvencije), ki je skupen vsem uporabnikom jezika. Kot izjema so običajno navedeni onomatopejski označevalci, katerih arbitrarnost je zmanjšana⁷ spričo akustične motivacije oziroma zvočnega posnemanja označenega. Slovenski označevalec »mijavkati« je na primer poskus akustične imitacije mačjih glasovnih tvorb, vendar tudi v tem primeru ni mogoče govoriti o popolni odsotnosti arbitrarnega odnosa med označevalcem in označenim. Francoska inačica te onomatopeje je namreč »miauler« in ni težko ugotoviti, da je ta označevalec tvorjen iz istega predstavnega koncepta, da pa je zgrajen na principih francoske morfologije, se pravi sistemskih jezikovnih pravil, značilnih za francoščino. Onomatopoiija je v jeziku torej le navidezna ukinitvev arbitrarnega. Pri podrobnejši analizi arbitrarnosti jezikovnega znaka je prav tako mogoče skleniti, da obstaja v jeziku več stopenj nemotiviranosti, ki se kažejo znotraj posameznega jezika (v slovenščini je števnik »deset« bolj arbitraren od sestavljenega označevalca »enaindvajset«) ali pa kot leksikalne posebnosti v različnih jezikih (slovenski »slap« je manj motiviran od angleškega »waterfall«, prav kakor je slovenski pridevnik »plitev« bolj arbitraren od francoskega ustreznika »peu profond«, sl. »ne prav globok«). Posebej visoko stopnjo arbitrarnosti v razčlembi označevalcev je opaziti pri najobičajnejših osebnih imenih, kjer je označevalec najmanj transparenten in je lahko motiviran z marsičim, le z nosilcem imena ne: najpreprosteje gre stvar pojasniti z dejstvom, da ni mogoče samo z motivacijskim sklepanjem na podlagi zunanjega videza ali katere koli druge zaznavne lastnosti ugotoviti, kako je ime neznani osebi, ki jo vidimo prvič, četudi je osebno ime najpomembnejši identifikacijski označevalec v njenem življenju. Prav tako, kot je treba *izvedeti*, kako se človek imenuje, se moramo v procesu usvajanja jezika *naučiti*, kako se posameznim rečem ali konceptom reče.

6 Besedilne in jezikovne posebnosti novega prevoda *Splošnega jezikoslovja*

Odnos med označevalcem in označenim zaznamuje tudi proces prevajanja, v katerem naj bi novi označevalci (v ciljnem jeziku) ustrezno nadomestili tiste, ki realizirajo smisel izvornika. Razmerje je tu še nekoliko bolj kompleksno, ker že originalno besedilo samo predstavlja polje *označenega*, ki ga mora prevod reformulirati. Pri prevajanju je namreč ena od ključnih produkcijskih prvin tekstovne pretvorbe postopek *deverbalizacije*, torej

⁶ V šestdesetih letih dvajsetega stoletja je Benveniste (slov. prev. 1988) dodatno pojasnil in dopolnil Saussurjevo tezo o nemotiviranosti jezikovnega znaka. Njegova interpretacija pravi, da odnos med označevalcem in označenim ni arbitraren, temveč *nujen*. Kar je po Benvenistu arbitrarno, je odnos med jezikovnim znakom in segmentom nejezikovne stvarnosti, ki jo znak imenuje.

⁷ Podobno je o redukciji arbitrarnosti jezikovnega znaka mogoče razmišljati v primeru poezije, kjer je besedilni postopek organiziran tako, da zvočna snov označevalcev postane bistvena konstituanta njihovega smisla in s tem ustvarja akustično podobo označenega poetičnega sveta.

abstrahiranja izvirnih označevalcev, s čimer prevajalec dostopa do smisla označenega in ga realizira z novo aktualizacijo znotraj ciljnega jezikovnega sistema. Najširša opredelitev prevajanja je vsakršno prehajanje sporočil iz enega medija v drugega, med drugim tudi tako imenovani intersemiotični prevod ali transmutacija.⁸ Prenos govornih vsebin v pisno aktualizacijo oziroma transkripcija je v tem smislu eminentna prevodna dejavnost, tako da je že pisni izvirnik transmutacijski prevod govornega izvora. Saussurjeva knjiga je sama po sebi izvrsten primer večstopenjske pomenske organizacije teksta, nastalega s prehajanjem označevalcev iz ene izrazne sfere v drugo.

V tem smislu se novi prevod *Splošnega jezikoslovja* posveča zблиževanju obeh izraznih medijev, govornega in pisnega. Prevajalka Saša Jerele je sistematično iskala skladenjska sredstva, ki bodo v pisnem besedilu Saussurjeve teoretske izpeljave formulirale tako, da bodo bralcu približale govorni izvor besedila in posredovale vtis, da so bile izgovorjene na predavanju. V preambulah zapisanih predavateljskih izjav uporablja tipične govorne najave, kakršne so »govorimo«, »vzemimo«, »denimo«, »poglejmo si«, »če se vrnemo« (izmed množice tovrstnih primerov, posejanih po vsem besedilu, vsi tu navedeni le na dveh straneh Saussure 2018: 158–159), in sicer v inkluzivni prvi osebi množine, ki priča o predavateljski situaciji z navzočnostjo slušateljev.

Kar zadeva poglobitvi prevajalski problem v *Splošnem jezikoslovju*, njegovo dihotomično oziroma binarno terminologijo, je prevajalske rešitve mogoče obravnavati na šestih ravneh: naslov besedila, jezik/govor, jezikovni znak, označevalec/označeno, arbitrnost jezikovnega znaka, sinhronija/diahronija.

6.1 Naslov

Naslov drugega slovenskega prevoda Saussurjevega teksta je glede na prvega,⁹ pa tudi glede na naslov izvornika, nekoliko spremenjen. V francoskem naslovu *Cours de linguistique générale* je izrečeno dejstvo, da tekst zapisuje predavanja, ki jih je profesor Saussure v prosti govorni obliki izvedel na ženevski univerzi med letoma 1907 in 1911. Zaradi posebnosti francoske samostalniške morfologije in odsotnosti člena niti ni jasno, ali je beseda »cours« mišljena v ednini ali množini – ali gre torej za »kurz« ali za »predavanja« – in če je v ednini, ali naslov nemara ne sugerira kurza kot »smeri« ali »usmeritve« splošnega jezikoslovja. Kakor koli že, splošno znano je, da Saussure ni neposredni avtor tega slavnega besedila, temveč da je knjiga nastala kot avtorska transkripcija profesorjevih predavanj. Avtorja (redaktorja in izdajatelja) transkripta Charles Bally in Albert Sechehaye sta se že v osnovi odločila, da Saussurja na naslovnici navedeta kot tistega, ki je odgovoren za vsebino besedila – da avtorstvo torej določita z njegovim in ne s svojima imenoma. Zadeva je nekoliko protislovna,

⁸ Jakobson (1996: 204).

⁹ Ferdinand de Saussure, 1997: *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Prev. Boštjan M. Turk. Ljubljana: Studia humanitatis. Sicer pa je prvi poskus slovenskega prevoda uvodnega dela poglavja *Splošna načela* delo slovenistke, profesorice Brede Pogorelec, ki je izhodiščne teze Saussurjeve teorije o naravi jezikovnega znaka (trinajst strani besedila) leta 1982 prevedla za potrebe svojega jezikoslovnega seminarja. Dotlej so slovenski bralci k tekstu dostopali v izvorniku ali v katerem od prevodov, pri nas večinoma v srbskem.

ker je Saussure svoj ženevski seminar naslovil kot *Splošno jezikoslovje*, predavanja pa so govorna oblika sporočanja spoznavnih vsebin. Če bi se redaktorja podpisala kot avtorja besedila – in z večine vidikov tudi sta avtorja pisnega teksta – potem bi bilo bolj smiselno, da knjiga v naslovu izpostavi svoj govorni izvor. Razen tega besedilo na približno tristo straneh po poglavjih ni razčlenjeno tako, da bi bila iz njegove strukture razvidna predavateljska predloga. Ker je torej Saussure že od vsega začetka povsod naveden kot avtor, je prevajalka Saša Jerele v tokratnem prevodu po posvetovanju z urednikom neposredno sledila besedni zvezi, ki je označevala njegov predmet na ženevski univerzi: *Splošno jezikoslovje*.¹⁰

6.2 Jezik/govor

Branje Saussurjeve teorije vselej zahteva temeljit epistemološki premislek. Koncept »parole« je v dihotomiji z »langue« trd terminološki oreh, kar se navadno pokaže pri večini poskusov prevajanja CLG iz francoščine. Saussurjeva izbira označevalca »parole« je že v francoskem izvirniku problematična, ker je v njegovi pojavnosti jasno konotiran govor kot akustična jezikovna realizacija. Iz definicije termina pa je razvidno, da gre pri saussurjanski »parole« za vsakršno jezikovno uresničitev, katere tvorjenje je – če hočemo, da bo sporazumevalno učinkovita – odvisno od obvladovanja »langue«. Gre torej v enaki meri za govorne in pisne jezikovne realizacije, ki z akustičnimi oziroma grafičnimi rezultati nastopajo kot udejanjenje jezikovne zmožnosti. Zaradi te nejasnosti se večina angleških verzij CLG prevajalskega problema »parole« sploh ne dotakne, temveč pušča ta termin v francoskem izvirniku, s čimer se vsaj v prevodu izogne interpretativnim dilemam. Nasprotno pa srbski prevod (Sosir 1977) »parole« interpretira kot »živa reč« (v slovenščini nekaj takega kot »živa beseda«) in na ta način poudari stvarno aktualizacijsko razsežnost »parole« v odnosu do »jezika«, opredeljenega kot statična kategorija. Slovenščina s svojo specifikom samostalniškega pregibanja ne dovoljuje fluentne rabe izvirnika »parole«, zato se je prevajalka Saša Jerele (kot pred njo že prvi prevajalec CLG Boštjan M. Turk) odločila za slovensko prevodno rešitev »govor«, četudi (podobno kot v francoščini) ta terminološka odločitev spričo konotirane primarnosti akustične substance jezikovnih tvorb pušča priokus nezadostnosti. Če bi šel slovenski prevod odločneje v smer analitične interpretacije, bi se mu lahko ponudila leksikalna možnost »jezikovna raba«, vendar se je prevajalka tej opciji odrekla, ker je slovenski pojem »raba« preblizu francoskemu »usage«, ki v izvornem besedilu nosi neterminološki pomen.

6.3 Jezikovni znak

»Znak«, po Saussurju jezikovna entiteta dvojne narave (fr. »signe«), je iz jezikoslovnega specialističnega besednjaka prešel v vse druge slovenske terminologije humanističnih in družboslovnih ved, ki se ukvarjajo s teorijo komunikacije, tudi v semiologijo, četudi se njegov pomen formalno ne uvršča v semantični koncept »pomen,

¹⁰ Podoben razmislek je, kot kaže, v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja opravil srbski prevajalec CLG Sreten Marić, ko je svoj prevod v beograjski humanistični zbirki Nolit naslovil kot *Opšta lingvistika*.

pomeniti«. Tudi prvi slovenski prevod *Splošnega jezikoslovja* uporablja termin »znak«. Pogorelec (1982) in Toporišič (1992) sicer predlagata termin »znamenje«, ki pa se spričo razumljive težnje k interdisciplinarnemu terminološkemu poenotenju tudi v slovenistiki ni uveljavil. Francist Vladimir Pogačnik, ki je spočetka sodeloval pri idejnem zasnutku novega prevoda (2015), je predlagal še variantni predlog »pomenka«, nastal zaradi semantične enotnosti s konceptom »pomen«, seveda zato, ker je v francoščini iz termina »signe« neposredno izpeljan tudi koncept »signification« (dobesedno: »tvorba pomena« oziroma »pomenotvornost«). Prevod Saše Jerele v skladu z uveljavljeno terminološko prakso ohranja »znak«.

6.4 Označevalec/označeno

V smislu svojega predloga »znamenje« Pogorelec (1982) francosko terminološko dihotomijo »signifiant/signifié« v slovenščini razrešuje kot »zaznamujoča prvina/zaznamovano«. Posebej zanimiv je prvi termin, ki upošteva aktivno udeležbo označevalca v imenovanju koncepta, vendar skuša denotirati njegovo »elementarnost«, o kateri pa v Saussurjevem razrezu pojmov ni govora.

Novi prevod Saše Jerele uvaja v slovensko terminologijo leksikalno rešitev »označeno«, ki za razliko od prejšnje – »označenec« (Saussure 1997) – v slovensko jezikoslovno terminologijo prinaša jasno upoštevanje ključne slovnične oziroma kategorialne razlike v terminologiji izvirnika. »Signifié« je namreč v francoščini strukturno zaznamovan s trpnostjo in kot tak stopa v jasno razmerje z dejavno obliko »signifiant«. »Označeno« je mentalna enota v pasivnem depoju govorčeve izkustvene kompetence, označevalec pa je aktivna pomenska podoba znaka, ki govorcu oblikuje jezikovno zmožnost, in sicer tako, da dejavno nastopa v inventarju jezikovnih sredstev, ki jih ima na voljo. V obeh primerih gre za samostalnik, vendar je prvi izpeljan iz trpnega, drugi pa iz tvornega deležnika. »Označeno« je koncept oziroma predstavna referenca tistega, kar označevalec izreče. Nima objektne vrednosti: ni torej pomenjena stvar sama, na primer konj, temveč »konj«, enotna, posplošena mentalna reprezentacija konja kot živali z določenimi distinktivnimi lastnostmi, ki jo označevalec ubesedi oziroma ji prisodi jezikovni izraz. Miselni koncept »konj« je univerzalen in neodvisen od posameznih jezikovnih izrazov. Označevalec pa je akustična (ali grafična) podoba, objekt označenega in je podvržena konvencionalnim prijemom, ki oblikujejo specifiko posameznih jezikov.

6.5 Arbitrarnost jezikovnega znaka

Novi prevod glede na francoski izvirnik »arbitraire« vztraja pri ožje zamejenem terminu »arbitrarnost«, ker bi se morebitno slovenjenje »poljubnost« preveč približevalo pojmu »vseenosti«. Takšna rešitev bi šla na škodo jasnosti tega pomembnega koncepta, ker v nobenem jeziku ni »vseeno«, kakšno je razmerje med označevalcem in označenim, in ker je *nujno* (Benveniste 1988), da je posamezen koncept označen z natančno dogovorjenim, konvencionalnim označevalcem.

6.6 Sinhronija/diahronija

Splošno jezikoslovje, kakor ga je ubesedil Saussure, ni teoretski osamelec, ki bi ga avtor domislil ločeno od lastnega raziskovalnega historiata. Njegova predavanja so zrasla iz dolgoletnega poglobljenega ukvarjanja z zgodovinskim in primerjalnim jezikoslovjem.¹¹ Ni naključje, da je Saussure že v naslovu svoje primerjalno-jezikoslovne diplomske naloge iz leta 1879 uporabil termin »sistem«. Iz analize razvoja indoevropskih jezikov je Saussure ugotovil, da ta razvoj v funkcionalnem smislu ni absolutno kontinuiran, temveč da prihaja v evoluciji posameznih jezikov do stopenj, ko se sistem stabilizira kot podlaga za vzpostavitev sporazumevalnega koda, ki določeni skupnosti omogoči jezikovno interakcijo. Glede na ta sklep je razvil stališče, da se mora znanstveno jezikoslovje s svojimi analitičnimi prijemi suvereno odločiti, s katerim od obeh vidikov obstoja jezikovnih sistemov se bo ukvarjalo, če hoče svojemu raziskovanju zagotoviti metodološko doslednost: razvojni oziroma dinamični vidik jezika raziskuje *diahrono* jezikoslovje, medtem ko *sinhrono* jezikoslovje proučuje stabilne oziroma statične vidike posameznih jezikovnih sistemov.

Oba izraza sta Saussurjeva terminološka invencija, s katero je avtor po eni strani jasno razločil zgodovinske in sistemske pristope k jezikoslovju, po drugi pa pokazal, da je njegovo zavzemanje za prvenstvo *sinhronije* v sodobnem jezikoslovju nadgradnja njegovih dotlejšnjih teoretskih prizadevanj v tradicionalnih okvirih *diahrone* lingvistiike. Ker gre za izrecen avtorski terminološki neologizem, je prevajalka ob ustrezni oblikovni slovenitvi ohranila grško etimologijo teh dveh izrazov.

Podobno je ravnala v primeru francoskega termina »alternance«, ki zadeva nekatere razvojne procese v diahronem spreminjanju glasovnih razmerij v posameznih jezikovnih sistemih. Prvi prevod uporablja slovenitev »premena«, ki pa je bližji francoskemu pojmu »changement«, pogosto rabljenemu v tradicionalnih izpeljavah evolutivnih fonetičnih raziskav v zgodovinskem primerjalnem jezikoslovju, tudi pri novogramatikih, in s katerim Saussure sam uvede tretji, diahroni del *Splošnega jezikoslovja*. Ker je prenova terminologije že v osnovni Saussurjevi avtorski intenci »posplošitve« jezikoslovja, se je prevajalka držala latinske osnove izvirnega termina in ga prevajala z »alternanco«.

7 Sklep

Splošno jezikoslovje je v francoskem izhodišču narejeno kot serija pisnih označevalcev, povezanih s tistimi vsebinami, ki jih sugerirajo bolj ali manj dokumentirane domneve o profesorjevem predavateljskem (govornem) izvajanju. V logiki razmerja med označenim in označevalcem je mogoče reči, da so bila Saussurjeva predavanja vrsta linearnih jezikovnih dogodkov, po katerih je najprej nastala zbirka fragmentarnih dokumentov (zapiskov, tekstovnih skic), nato pa je bil ta reprezentativni univerzum *označenega* preoblikovan v pisni monument, v mogočen korpus *označevalcev*.

¹¹ V svoji tridesetletni akademski karieri je Saussure večinoma predaval zgodovinsko jezikoslovje in tudi njegov najodmevnejši kurz (*Splošno jezikoslovje*) je zaradi univerzitetnih programskih potreb vseboval dovršen delež primerjalnih in historičnih prvin.

Slovenski prevod je utemeljen na podobnem odnosu, saj v prevodnem postopku francoski izvirnik deluje kot polje označenega, le da gre v tem primeru za klasičen proces medjezikovnega prevajanja z upoštevanjem govornih razsežnosti predavateljskega diskurza. Prevajalka Saša Jerele je v procesu tvorjenja slovenskih saussurjanskih označevalcev na podlagi naj sodobnejših analiz ustvarila kompleksen in sistematičen terminološki aparat, ki v slovenščini deluje enako koherentno kot v izvirniku.

VIRI IN LITERATURA

- Michel ARRIVÉ, 2015: *Saussure retrouvé*. Paris: Classiques Garnier.
- Gaston BACHELARD, 2012: *Oblikovanje znanstvenega duha*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Émile BENVENISTE, 1966: Saussure après un demi-siècle. *Cahiers Ferdinand de Saussure* 2. 7–21.
- Émile BENVENISTE, 1988: *Problemi splošne lingvistike I*. Prev. I. Žagar, B. Nežmah. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Umberto ECO, 1992: *La production des signes*. Prev. M. Bouzaher. Paris: Le Livre de Poche.
- Johannes FEHR, 2000: *Saussure entre linguistique et sémiologie*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Claire FOREL, Thomas ROBERT, 2017: *Saussure. Une source d'inspiration intacte*. Genève: MétisPresses.
- Hans Georg GADAMER, 2008: Človek in jezik. Prev. B. Klun. *Spisi o govoru*. Ur. P. Vitez. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalna založba Filozofske fakultete. 21–27.
- Boris GASPAROV, 2013: *Beyond Pure Reason. Ferdinand de Saussure's Philosophy of Language and Its Early Romantic Antecedents*. New York: Columbia University Press.
- Roman JAKOBSON, 1996: *Lingvistični in drugi spisi*. Prev. D. Bajt. Ljubljana: Studia humanitatis.
- William LABOV, 1972: *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Claude LÉVI-STRAUSS, 1985: *Oddaljeni pogled*. Prev. B. Kovič, B. Rotar, V. Troha, J. Zlodre, J. Žuraj. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Sreten MARIĆ, 1977: Sosirova lingvistika i misao o čoveku. F. de Sosir: *Opšta lingvistika*. Prev. S. Marić. Beograd: Nolit. 9–48.
- Tullio de MAURO, 1967: *Introduzione, traduzione e commento di Ferdinand de Saussure: Corso di linguistica generale*. Bari: Laterza.
- Jean-Claude MILNER, 2003: *Strukturalizem. Liki in paradigma*. Prev. K. Rotar, M. Dolar, E. D. Bahovec, A. Zupančič. Ljubljana: Krtina.
- Claudine NORMAND, 2000: *Saussure*. Paris: Les Belles Lettres.
- Breda POGORELEC, 1982: *Ferdinand de Saussure: splošna načela*. Kserografiran seminarski izroček, 13 str. Ljubljana: FF UL.
- François RASTIER, 2015: *Saussure au futur*. Paris: Les belles lettres.
- Ferdinand de SAUSSURE, 1997: *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Prev. B. M. Turk. Ljubljana: Studia humanitatis.

- Ferdinand de SAUSSURE, 2002: *Écrits de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- Ferdinand de SAUSSURE, 2016: *Cours de linguistique générale*. 1. izd. 1916. Paris: Payot & Rivages.
- Ferdinand de SAUSSURE, 2018: *Splošno jezikoslovje*. Prev. S. Jerele. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Estanislao SOFIA, 2015: *La 'Collation Sechehaye' du 'cours de linguistique générale' de F. de Saussure*. Leuven: Peeters.
- Ferdinand de SOSIR, 1977: *Opšta lingvistika*. Prev. S. Marić. Beograd: Nolit.
- Dubravko ŠKILJAN, 2008: Dolga zgodovina jezikoslovja govora. *Spisi o govoru*. Ur. P. Vitez. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 29–37.
- Jean-Didier URBAIN, 2016: L'homme descend du signe. La révolution saussurienne. F. de Saussure: *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot & Rivages. 7–51.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- François VINCENT, 2017: À propos des sources du premier cours de linguistique générale. *Saussure. Une source d'inspiration intacte*. Ur. C. Forel, T. Robert. Genève: MētisPresses.
- Primož VITEZ, 2019: Besedilna invencija in citat. *Spomin II, Ars&Humanitas* 13/1. Ur. K. Mahnič, N. Golob. Ljubljana: Znanstvena založba FF UL.

RÉSUMÉ

Comme dans l'usage des structures linguistiques systémiques, les locuteurs développent un certain automatisme dans la réception de certains textes. Il devient sous-entendu de pouvoir lire un texte important en traduction locale. Si les locuteurs ordinaires n'ont pas pour tâche de réfléchir la genèse du texte – si, dans la logique de la métaphore saussurienne des échecs, il peuvent venir inspecter le jeu textuel à n'importe quelle étape de sa réception – les linguistes textuels se doivent d'analyser la nécessité d'une éventuelle retraduction d'un texte dont ils détectent certains manques à n'importe quel niveau textuel. L'un des éléments cruciaux du processus traductif contemporain consiste à analyser les aspects linguistiques, contextuels et pragmatiques de l'original. La nouvelle traduction du CLG vers le slovène reconsidère en profondeur les caractéristiques essentielles de sa genèse et de ses appareils discursif et terminologique. Elle analyse la majorité des interprétations les plus récentes, celles surtout qui émergeaient à l'occasion du centenaire de la publication de l'original français (1916 – 2016). L'impact que le CLG exerçait sur l'ensemble des sciences humaines et sociales dans sa postérité jusqu'au moment actuel concerne la totalité de son discours relayant la source orale du Cours avec sa (tran)scription par Bally et Sechehaye, mais se résume particulièrement bien par les dichotomies de base, notamment celles qui opposent langue et parole, signifiant et signifié, synchronie et diachronie, et ensuite par les concepts du signe linguistique et de son arbitraire. La nouvelle traduction (2018), effectuée par Saša Jerele, se concentre particulièrement sur la résolution du problème du titre de l'ouvrage, puis celle du «signifié», puisque la première (1997) ne tenait pas explicitement compte de ses composantes essentielles, celles de sa «passivité» et de sa non-discontinuité formelle.